

Το πεδίο έρευνας των Σχολικών Βιβλιοθηκών στην Ελλάδα: Αποτύπωση των δεδομένων του και ιχνηλασία των προοπτικών του

Δρ Γεώργιος Δ. Μπίκος^[1]

[1] Επιστημονικός συνεργάτης του Τμήματος Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης/ΤΕΙ Αθήνας
g_bicos@yahoo.gr

Ο θεσμός της Σχολικής Βιβλιοθήκης (στο εξής ΣΒ) χαρακτηρίζεται, από τη μια, από το νομοθετικό πλαίσιο που προσδιορίζει τη λειτουργία του (δηλαδή από μία κανονιστική πραγματικότητα) και, από την άλλη, από την οντολογική πραγματικότητα του με τη μορφή της οποίας υφίσταται στον χώρο της κοινωνίας και του σχολείου και «συνάπτει σχέσεις» με όσα άτομα εμπλέκονται μ' αυτόν – μαθητές, εκπαιδευτικοί κ.ά.. Χαρακτηρίζεται όμως, όπως και κάθε άλλος κοινωνικός ή εκπαιδευτικός θεσμός (γιατί η ΣΒ συνιστά, τόσο κοινωνικό, όσο και εκπαιδευτικό θεσμό) και από μια (προ)ιστορία του, η οποία μπορεί να περιγραφεί μέσω δύο ειδών μελετών: της μελέτης της ιστο-

ρίας της νομοθεσίας και της κρατικής πολιτικής που αφορά τη δημιουργία των ΣΒ, και της μελέτης της ιστορίας του καθεαυτού πραγματολογικού φαινομένου της λειτουργίας τους – δηλαδή των χαρακτηριστικών των κάθε φορά υφιστάμενων ΣΒ και του τρόπου λειτουργίας τους στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής πραγματικότητας που ισχύει σε κάθε εποχή.

Περνώντας, στο σημείο αυτό, στη σχετική με τις ΣΒ ελληνική βιβλιογραφία, διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν κάποιοι τίτλοι που ασχολούνται με τις δύο προαναφερόμενες Ιστορίες των ελληνικών ΣΒ και του θεσμού τους.¹

Αλλά αν η θεσμική πραγματικότητα των ΣΒ και

¹ Βλ. π.χ. την απόλυτα εμπειριστατωμένη (και πολυσέλιδη) ιστορική μελέτη Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Η σχολική βιβλιοθήκη το 19ο αιώνα: Η Βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Ναυπλίου (1833-1935), έκδοση της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ναυπλίου «Ο Παλαμήδης», Αθήνα, 1995, η οποία αφορά όμως μια συγκεκριμένη, αλλά σημαντική, βιβλιοθήκη του 19ου αιώνα. Βλ. επίσης Σπίρου Κοκκίνη, Σχολικές και μαθητικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, Αθήνα, 1974. Πρόκειται για ένα έργο που αφορά όλες τις ΣΒ των ελληνικών δημοτικών σχολείων οι οποίες λειτουργούσαν το σχολικό έτος 1970-1971. Ειδικότερα, στις σελίδες του 5-10 αποτυπώνεται το πλήθος των ΣΒ και των βιβλίων που διαθέτουν και στις σελίδες 11-30 παρατίθενται οι ελληνικοί νόμοι της περιόδου 1835-1973 που αφορούν τις ΣΒ. (Ο Νόμος όμως περί ΣΒ του 1835, φιλοξενείται και στο Κυριακός Ντελοπούλος, Για τις σχολικές βιβλιοθήκες: 4+3 κείμενα από βιβλιοθηκονομική άποψη, Gutenberg, Αθήνα, 2005, σσ.87-88.) Όλη η νομοθεσία όμως για τις ΣΒ από το 1835 μέχρι το 1988, φιλοξενείται στο Χρήστος Σαΐτης, Άννα Σαΐτη, Σχολικές βιβλιοθήκες, Ατραπός, Αθήνα, 2002, σσ.86-112. Ενώ οι νόμοι που θεσπίστηκαν από το 1835 μέχρι το 1949 και αφορούσαν τις ΣΒ, είναι καταγραμμένες και στο Ιωάννου Αγγελή, Οι μαθητικές βιβλιοθήκες στο δημοτικό σχολείο: δανειστικές – βιβλιοθήκες τάξεων, Δίπτυχο, Αθήνα, 1976, σσ.153-166. Επιπλέον, μία υπερβολικά ολιγόλογη αναφορά στην ελληνική νομοθεσία περί ΣΒ, διαβάζουμε και στα Γεώργιος Δ. Καψάλης, Έρευνα για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, Παν/μο Ιωαννίνων (ανάτυπο), Ιωάννινα, 1989, σσ.190-191 και Χρήστος Σαΐτης, Άννα Σαΐτη, ό.π., σσ.13-15 (όπου και μια σύντομη αξιολόγηση των σχετικών νόμων). Και μια εξίσου λακωνική αναφορά σε κάποιες στιγμές της ιστορίας της νομοθεσίας για τα ΣΒ, διαβάζουμε και στο Σχολική Βιβλιοθήκη – τεύχος Α': Οδηγίες για τη δημιουργία και διαμόρφωση χώρων, ΥΠΕΠΘ-Γραφείο Σχολικών Βιβλιοθηκών, Φεβρουάριος 2003, σσ.4-5. Το προαναφερόμενο βιβλίο του Καψάλη όμως, φιλοξενεί μια εμπειριστατωμένη και αποκαλυπτική καταγραφή των χώρων λειτουργίας των ΣΒ των δημοτικών σχολείων των Ιωαννίνων και του τρόπου λειτουργίας τους εν έτει μάλλον (καθώς στο κείμενο δεν αναφερόταν χρονολογία[!]) 1989 (βλ. Γεώργιος Δ. Καψάλης, ό.π., σσ.194-223. Αντίστοιχα στοιχεία κομίζει και η προαναφερόμενη έρευνα των Σαΐτη όσον αφορά το σχολικό έτος 2000-2001 και τα δημοτικά σχολεία της Αιτωλοακαρνανίας, στις σελίδες της 19-50.

Τέλος, μια ενδιαφέρουσα αναφορά στο τι προέβλεπε η ελληνική νομοθεσία για τον χώρο στον οποίο έπρεπε να στεγάζεται η ΣΒ, από το 1929 μέχρι το 1982, βλ. στο Δημήτρης Γερμανός, "Η σχολική βιβλιοθήκη: οργάνωση του χώρου και εκπαιδευτική διαδικασία", στο Περιβίβλος 2005: Πρακτικά βιβλιολογικής διημερίδας – Φλώρινα, 24 και 25 Μαΐου 2005, εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλης, 2006, σσ.68-70. (Για δε τον χώρο στον οποίο πρέπει να λειτουργούν οι ΣΒ σήμερα, βλ. Σχολική Βιβλιοθήκη – τεύχος Α': Οδηγίες..., ό.π., σσ. 8-22 – αν και η εμπειρία μας μας κάνει να διατηρούμε επιφυλάξεις για το αν όλες οι ΣΒ που λειτουργούν στις μέρες μας πληρούν αυτές τις προδιαγραφές...)

Όσον αφορά τις εργασίες ιστορικού περιεχομένου που έχουν εκπονηθεί από φοιτητές των δύο τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας των ΤΕΙ Αθήνας και Θεσσαλονίκης, ή του αντίστοιχου Τμήματος

τα μορφολογικά χαρακτηριστικά τους, μπορούν να μελετηθούν με έναν εξωτερικό ως προς τη λειτουργία των (ίδιων των) ΣΒ, τρόπο από τον κάθε ερευνητή (βλ. κυρίως μέσω μεθόδων της ιστορικής έρευνας και μεθόδων ανάλυσης πηγών, αρχείων και άλλων υλικών τεκμηρίων ή στοιχείων) –δηλαδή χωρίς να είναι απαραίτητο αυτός να έχει προσωπική επαφή/εμπειρία με/από τη λειτουργία τους-, η πρακτικολειτουργική ή καθαρά λειτουργική και εκπαιδευτική πραγματικότητά τους, δε μπορεί παρά να προσδιοριστεί μόνο ή κυρίως μέσω μεθόδων επιτόπιας ή άμεσης παρατήρησης² - που σημαίνει εκ των έδων. Τέτοιες όμως μέθοδοι δεν έχουν εφαρμοστεί μέχρι σήμερα στις μελέτες που αφορούν τη λειτουργία των ΣΒ. Και αυτό αποτελεί, κατά τη γνώμη μας, ένα σημαντικότατο κενό, το οποίο όμως, μπορεί να καλυφθεί εν μέρει, σχετικά εύκολα, μέσω της εκπόνησης σχετικών με τις ΣΒ πτυχικών και μεταπτυχιακών εργασιών από φοιτητές της Βιβλιοθηκονομίας.

Τι συμβαίνει λοιπόν ως προς τη μελέτη του καθαρά εκπαιδευτικού ρόλου των υφιστάμενων ΣΒ, τόσο στο παρελθόν, όσο και στο παρόν; Γνωρίζουμε πόσο αξιοποιούνταν, και κυρίως, πόσο αξιοποιούνται σήμερα οι υπάρχουσες ΣΒ από τους εκπαιδευτικούς όσον αφορά τη διδασκαλία των μαθημάτων τους και την ανάθεση εργασιών στους μαθητές τους; Έχει διερευνηθεί π.χ. πόσο τα βιβλία των ΣΒ χρησιμοποιούνται από τους εκπαιδευτικούς προκειμένου να προετοιμάσουν το μάθημά τους ή να αποκτήσουν κάποιες ειδικές επιστημονικές ή παιδαγωγικές γνώσεις, αλλά ενδεχομένως και κάποιες γνώσεις ψυχολογίας και διδακτικής; Έχουν πραγματοποιηθεί, δηλαδή, εμπειρικές έρευνες³ (με ποσοτικά-στατιστικά στοιχεία, με συνεντεύξεις⁴ ή με τη μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης⁵) όσον αφορά τους χρήστες τους και το είδος της χρήσης που τους κάνουν; Έχει ερευνηθεί π.χ. το είδος των βιβλίων που δανείζονται κυρίως οι μαθητές, ανά είδος σχολείου – π.χ. ιδιωτικό και δημόσιο, ή δημοτικό, γυμνάσιο, γενικό λύκειο και επαγγελματικό λύκειο;⁶ Ενώ ενδιαφέρον θα παρουσίαζε και η καταγραφή του είδους των βιβλίων που δανείζονται οι –δυστυχώς ελάχιστοι– εκπαιδευτικοί που είναι χρήστες των ΣΒ. (Και σημειωτέο ότι η διερεύνηση των προαναφερόμενων μπορεί, τουλάχιστον

σε ένα αρχικό τουλάχιστον στάδιο, να πραγματοποιηθεί αρκετά εύκολα, αφού μπορεί ο ερευνητής να συγκεντρώσει τα πρώτα σχετικά στοιχεία, υποβάλλοντας απλώς μερικές σχετιζόμενες με το ερευνημένο θέμα, ερωτήσεις, στους υπεύθυνους των ΣΒ.)

Έχει καταγράψει λοιπόν η υπάρχουσα βιβλιογραφία στοιχεία για το πόσο συχνά και πόσοι μαθητές ή εκπαιδευτικοί δανείζονται (ή δανείζονταν – αν η έρευνα που την τροφοδοτεί είναι ιστορική) βιβλία από τη Βιβλιοθήκη του σχολείου τους;⁷ Υπάρχουν στοιχεία για το προφίλ των μαθητών που δανείζονταν παλαιότερα, ή δανείζονται σήμερα, περισσότερο βιβλία από τις ΣΒ; Ελέγχθηκε ποτέ η εξέλιξη της σχολικής επίδοσης των μαθητών που είναι συχνοί ή συστηματικοί χρήστες των ΣΒ, ώστε να εξακριβωθεί αν τελικά η χρήση της ΣΒ βελτιώνει την επίδοσή τους στα μαθήματα;⁸ Ερευνήθηκε ποτέ ποιων κυρίως ειδικοτήτων οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν τη ΣΒ ή δανείζονται συχνότερα ή περισσότερα βιβλία της και τι περιεχόμενο έχουν τα περισσότερα απ' αυτά; Και η απάντηση βέβαια, είναι αρνητική, αφού η λειτουργία των ΣΒ δεν έχει αποτελέσει παρά μόνο σπάνια (και μόνο περιφερειακό) αντικείμενο της βιβλιοθηκονομικής και της εκπαιδευτικής έρευνας.

Αλλά κι αν ακόμα έχουν γίνει –κατά πάσα πιθανότητα στο πλαίσιο εργασιών που εκπονούν για ορισμένα μαθήματά τους κάποιον προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές-, πόσες απ' αυτές έχουν δημοσιευθεί σε κάποιο επιστημονικό περιοδικό; Και εδώ βέβαια τίθεται το πρόβλημα της έλλειψης επαρκούς αριθμού επιστημονικών περιοδικών που να αφορούν τις Βιβλιοθήκες γενικότερα. Οι ΣΒ ωστόσο, απολαμβάνουν ενός ζηλευτού προνομίου ως προς αυτό το θέμα: αποτελούν έναν κατεξοχήν εκπαιδευτικό θεσμό - ή έναν επιμέρους θεσμό του ευρύτερου θεσμού του Σχολείου - οπότε οι περισσότερες εργασίες που αφορούν τις ΣΒ μπορούν να δημοσιευθούν σε κάποια από τα περιοδικά που αφορούν (γενικότερα) την εκπαίδευση και το σχολείο.

Αυτό όμως που πρέπει να μελετηθεί περισσότερο, δεν είναι ο εκπαιδευτικός ρόλος των ΣΒ γενικά, δηλαδή η δυνατότητά του θεσμού της ΣΒ να εκπαιδεύει και να παρέχει παιδεία και γνώσεις

του Ιονίου Παν/μίου στο οποίο λειτουργεί και Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Βιβλιοθηκονομίας, σημειώνουμε ότι στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας της Θεσσαλονίκης, από τις 212 πτυχιακές εργασίες που έχουν εκπονηθεί μέχρι σήμερα –και διατίθενται μάλιστα όλες ηλεκτρονικά μέσω αρχείων pdf-, μόνο δύο αφορούν γενικά τις ΣΒ. (Η μία αφορά τις ΣΒ των δημοτικών σχολείων της Έδεσσας και η άλλη αυτές των δευτεροβάθμιων σχολείων της Αιτωλοακαρνανίας – βλ. http://www.libd.teithe.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=25%3A2006-&Itemid=34&layout=default&lang=el [31-1-11])

Στο δε Ιόνιο Παν/μιο, από τις 421 φοιτητικές εργασίες που εκπονήθηκαν μέχρι σήμερα –αλλά δυστυχώς δεν διατίθενται ψηφιακά μέσω της ιστοσελίδας του-, μόνο τέσσερις πτυχιακές αφορούν τις ΣΒ (και καμία διπλωματική). (Η πρώτη αφορά τον σχεδιασμό και την οργάνωσή τους, η δεύτερη, την ιστορία τους από το 1835 μέχρι σήμερα, η τρίτη τις ΣΒ των δημοτικών σχολείων της Κέρκυρας και των Ιωαννίνων και η τελευταία αυτές των δευτεροβάθμιων σχολείων της Κέρκυρας – βλ. <http://spreadsheets.google.com/pub?key=0AnW3cFT-0UPDdDRUNkKZ0Ji0Dg2SDExdDlmcUxOX0E&gid=2> [31-1-11]) Αυτή η ένδεση πάντως σε εργασίες σχετικές με τις ΣΒ, θεωρείται αναμενόμενη, αφού στο ΤΕΙ της Θεσσαλονίκης και στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο δεν προσφέρεται κανένα μάθημα που να αφορά άμεσα τις ΣΒ. Στο ΤΕΙ της Αθήνας όμως που εντάχθηκε πρόσφατα ένα σχετικό μάθημα, έχουν ήδη εκπονηθεί τουλάχιστον τρεις εργασίες σχετικές με ΣΒ. (Αλλά δυστυχώς δεν προσφέρονται ηλεκτρονικά, ούτε καν οι τίτλοι τους.)

² Βλ. για την άμεση παρατήρηση και την επιτόπια έρευνα (που λέγεται και έρευνα πεδίου), Ιωάννα Λαμπίρη-Δημάκη, Η μεθοδολογία της κοινωνιολογίας: Επιστημολογικά Προβλήματα, Παράδειγματα και Μέθοδοι Έρευνας, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1983, σσ.52-53 και Δ.Γ.Τσαούση, Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας, Gutenberg, Αθήνα, 1989, σσ.94-95. Ενώ για την έρευνα πεδίου (fieldwork) βλ. και http://syvn.aegean.gr/counseling-seminars/educational-material/counseling-410-hours/business-administration/doc_view/73---- [31-1-11], Gordon Marshall, Concise Dictionary of Sociology, Oxford University Press, Oxford-NY, 1996, σ.182 και κυρίως David Jary, Julia Jary, Dictionary of Sociology, Harper Collins Publishers, Glasgow, 1995, σ.233.

³ Για το ποιες έρευνες αποκαλούμε εμπειρικές, βλ. Ι. Λαμπίρη-Δημάκη-Θ.Κ.Παπαχρίστου, Κοινωνικές έρευνες με στατιστικές μεθόδους – 2, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995, σσ.29-31.

⁴ Για τη μέθοδο έρευνας της συνέντευξης, βλ. Maurice Duverger, Μέθοδοι Κοινωνικών Επιστημών II (γ' έκδοση), ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1987, σσ.230-247, Colin Robson, Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές, Gutenberg, Αθήνα, 2007, σσ. 319-337, Θεόδωρος Ιωσηφίδης, Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες, Κριτική, Αθήνα, 2003, σσ.39-43, Βασίλης Φίλιας (γενική επισήπεια), Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών, Gutenberg, Αθήνα, 2000, σσ.130-

στους μαθητές (αφού, τελικά, ενδιαφέρει περισσότερο η προσφορά της στους μαθητές, παρά στους εκπαιδευτικούς). Γιατί αυτό, και δεδομένο είναι, αλλά και μπορεί να αποτιμηθεί εύκολα, μέσω μιας έρευνας π.χ. με ερωτηματολόγιο στο οποίο θα καταγράφουν όλοι οι υπεύθυνοι των ΣΒ το πλήθος των μαθητών που κάνουν χρήση της ΣΒ τους και των υπηρεσιών που αυτή προσφέρει, είτε διαβάζοντας στον χώρο της, είτε δανειζόμενοι βιβλία της, είτε ως απλοί επισκέπτες της ή χρήστες του συνδεδεμένου με το διαδίκτυο, Η/Υ που ενδεχομένως διαθέτει.

Κατά τη γνώμη μας λοιπόν, αυτό που πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο, είναι κάτι άλλο: η σχέση των ΣΒ με τον ρόλο και τη λειτουργία που επιτελεί το κάθε συγκεκριμένο σχολείο το οποίο άλλωστε και υποστηρίζει καθεμιά απ' αυτές τις Βιβλιοθήκες (το οποίο μπορεί να είναι π.χ. ένα ΕΠΑΛ μιας συγκεκριμένης επαρχιακής πόλης, ή ένα καλό πειραματικό [δημόσιο] Γυμνάσιο). Δηλαδή ο συγκεκριμένος τρόπος ή οι τρόποι με τους οποίους συναρτά κάθε ΣΒ τη λειτουργία της με την εκπαιδευτική, διδακτική, μαθησιακή και παιδευτική λειτουργία του σχολείου, και ειδικότερα, α) με τις μεθόδους και τους τρόπους διδασκαλίας που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί του, β) με το περιεχόμενο της, σύμφωνα με τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών,⁹ διδασκόμενης ύλης που αντιστοιχεί στα διάφορα σχολικά μαθήματα, γ) με το περιεχόμενο των διαφόρων προγραμμάτων εκπαίδευσης που προσφέρονται εκτός του ωρολόγιου προγράμματος¹⁰ (βλ. κυρίως τα προγράμματα αγωγής υγείας,¹¹ περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, αγωγής σταδιοδρομίας και τα πολιτιστικά προγράμματα¹²) και δ) με τις ανάγκες των διάφορων σχολικών δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται σε όλα τα σχολεία (όπως είναι οι σχολικές γιορτές), ή σε ορισμένα απ' αυτά (βλ. π.χ. τις θεατρικές παραστάσεις που ανεβάζουν μερικά σχολεία).

Εννοείται ωστόσο, πως από μια τέτοια έρευνα δεν είναι εύκολο να εξαγάγουμε (και δεν πρέπει να βιαστούμε να θεωρήσουμε ότι μπορεί να προσφέρει) συμπεράσματα γενικότερης ισχύος για την πλειοψηφία των ΣΒ, αφού το πεδίο της διεξαγωγής της θα είναι εξ ορισμού του ειδικό, καθώς θα

αφορά μόνο την κάθε φορά συγκεκριμένη και ενδεχομένως μοναδική ΣΒ που ερευνάται. Και όπως γνωρίζουμε από την εμπειρία μας, υπάρχουν πολλές διαφορές στη λειτουργία των διάφορων ΣΒ, πολλές από τις οποίες οφείλονται, τόσο στο είδος του σχολείου στο οποίο λειτουργούν (βλ. π.χ. Βιβλιοθήκες «καλών» ιδιωτικών Σχολείων και Βιβλιοθήκες συνηθισμένων δημόσιων ή ΕΠΑΛ), όσο και στις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητες βιβλιοθηκονομίας που διαθέτει ο υπεύθυνος της κάθε ΣΚ· γιατί δυστυχώς δε διαθέτουν όλοι οι υπεύθυνοι των ΣΒ τις ίδιες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες όσον αφορά τα εργασιακά τους καθήκοντα, αφού, όπως είναι γνωστό, μάλλον σε καμία δημόσια ΣΒ δεν απασχολείται (σήμερα) βιβλιοθηκονόμος,¹³ παρά μόνο εκπαιδευτικοί (οι οποίοι μάλιστα δεν έχουν τύχει ούτε μιας σχετικά επαρκούς επιμόρφωσης στη Βιβλιοθηκονομία¹⁴) – οπότε, δεν έχουν μια ενιαία και πλήρη εκπαίδευση, όσον αφορά τα καθήκοντα του υπεύθυνου μιας Βιβλιοθήκης. Και το ότι δεν είναι επαγγελματίες βιβλιοθηκονόμοι – δηλαδή απόφοιτοι τριτοβάθμιας βιβλιοθηκονομικής εκπαίδευσης – είναι κάτι που «πονάει» μόνιμα τον κλάδο μας, παρά το ότι (για κάποιους λόγους) δεν τίθεται πάντα στο «τραπέζι»/ατζέντα των διεκδικήσεων των βιβλιοθηκονόμων, με τον ίδιο έντονο τρόπο.¹⁵

Στην ουσία λοιπόν, αυτό που πρέπει να διερευνηθεί-μελετηθεί – τόσο με ποιοτικές, όσο και με ποσοτικές έρευνες¹⁶ – εμπεριστατωμένα και με βάση συγκεκριμένα στοιχεία και όχι εικασίες/υποθέσεις, είναι ο βαθμός στον οποίον οι ΣΒ υποστηρίζουν-υποβοηθούν, ενισχύουν ή διευρύνουν-εμπλουτίζουν το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών του σχολείου. Γιατί δεν έχουμε στοιχεία που να μαρτυρούν αν και κατά πόσο η λειτουργία τους συναρτάται με το έργο του διδακτικού προσωπικού κάθε σχολικής μονάδας. Έτσι, δεν έχουμε στοιχεία για το πόσοι διδάσκοντες παραπέμπουν τους μαθητές τους στη ΣΒ προκειμένου να ετοιμάσουν (οι τελευταίοι) μια εργασία π.χ. που τους αναθέτουν, ή για να βρουν πληροφορίες και στοιχεία – είτε σε βιβλία, είτε στο διαδίκτυο στο οποίο έχει πρόσβαση ο Η/Υ της ΣΒ – για κάτι που τους δίδαξαν ή που τους ανέθεσαν να μελετήσουν ή να ερευνήσουν.

140, http://www.openedu.gr/share/magaz_files/7-new/7-%20Special%20Issue.pdf [31-1-11] και Ι. Δ. Κατερέλος, "Η συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο", στο Στάμος Παπαστάμου με τη συνεργασία των Σ. Αντωνίου κ.ά., Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία: επιστημολογικοί προβληματισμοί και μεθοδολογικές κατευθύνσεις, τόμος Α', ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2001, σσ. 431-434 και 447-462.

⁹ Γι' αυτή τη μέθοδο (: participant observation) βλ. Δ.Γ. Τσαούση, ό.π., σ. 251, Maurice Duverger, ό.π., σσ. 293-296, 301-306, Άννα Λυδάκη, Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2001, σσ. 147-152, Νότα Κυριαζή, Η κοινωνιολογική έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2001, σσ. 245-275, David Jary, Julia Jary, ό.π., σ. 476, Nicholas Abercrombie, Stephen Hill, Bryan S. Turner, Dictionary of Sociology, Penguin Books, England, 1994, σσ. 305-306, Gordon Marshall, ό.π., σσ. 380-381, Colin Robson, ό.π., σσ. 372-403 (όπου διαβάζουμε και για τις «βαθμίδες συμμετοχής», αλλά και για τη «δομημένη παρατήρηση») και Θεόδωρος Ιωσηφίδης, ό.π., σσ. 50-58 (όπου γίνεται αναφορά, τόσο, γενικότερα στη μέθοδο της παρατήρησης, όσο και σ' αυτήν της συμμετοχικής).

Η συμμετοχική παρατήρηση είναι μία μέθοδος που συνήθίζεται στην κοινωνική ανθρωπολογία (βλ. Maurice Duverger, ό.π., σσ. 298-301 και James P. Spradley, Participant Observation, Harcourt Brace Jovanovich College Pub., U.S., 1980, όλο το βιβλίο, στο οποίο αναφέρεται η χρήση της στην εθνογραφία [έτσι αποκαλούνταν παλαιότερα την κοινωνική ανθρωπολογία]) και στην ψυχολογία (βλ. π.χ. Φλώρα Κοκκινάκη, Κοινωνική Ψυχολογία: Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς, τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, 2006, σ. 33 (όπου αναφέρεται και η γενικότερη μέθοδος της παρατήρησης) και Ι. Δ. Κατερέλος, "Η άμεση παρατήρηση", στο Στάμος Παπαστάμου, ό.π., σσ. 399-430, όπου γίνεται αναφορά στη μέθοδο της άμεσης παρατήρησης).

Και κάνουμε ιδιαίτερη αναφορά στη συμμετοχική παρατήρηση, γιατί θεωρούμε ότι μπορεί να προσφέρει πολλά –ιδίως σε όποιον δεν εργάζεται ως υπεύθυνος μιας ΣΒ (αφού κάθε τέτοιος εργαζόμενος, εκ των πραγμάτων προσλαμβάνει στοιχεία που αφορούν τους μαθητές που επισκέπτονται τον χώρο της, μέσω αυτής της μεθόδου, είτε το συνειδητοποιεί-θέλει, είτε όχι...)-, καθώς μπορεί να δώσει στοιχεία για τη συμπεριφορά των μαθητών στον χώρο της ΣΒ, για το πώς προσεγγίζουν τα βιβλία της, για το ποια κυρίως βιβλία προτιμούν, για τον τρόπο με τον οποίο έρχονται σε επαφή για πρώτη φορά με ένα βιβλίο, αλλά και για τον τρόπο με τον οποίον διαβάζουν, στο πλαίσιο του χρόνου που αφερώνουν για ανάγνωση, μες στον χώρο της.

¹⁶ Και εν προκειμένω αναφερόμαστε στη διερεύνηση των αναγνωστικών προτιμήσεων των μαθητών – ή, ακόμα πιο ειδικά, των μαθητών που είναι χρήστες μιας ΣΒ. Αν είχε γίνει μάλιστα μια τέτοια έρευνα, θα μπορούσε και το ίδιο το Υπουργείο Παιδείας που είναι αρμόδιο για την προμήθεια των ΣΒ με βιβλία, να τις προμηθεύει με περισσότερα βιβλία του είδους ή των ειδών που

Επίσης, δεν έχουμε στοιχεία ούτε για το πόσο εκπαιδευτικοί διδάσκουν, έστω και μία φορά κάθε διδακτικό έτος, μες στον χώρο της ΣΒ¹⁷ αξιοποιώντας την τεχν(ολογ)ική υποδομή της ή το έντυπο και το άλλο υλικό της, αλλά ούτε και για το πόσο συχνά διδάσκουν εκεί. Εννοείται τέλος, ότι δε διαθέτουμε στοιχεία ούτε και για το πόσοι από τους διδάσκοντες έχουν διδάξει –ενδεχομένως επικουρούμενοι από τον υπεύθυνο της Βιβλιοθήκης του σχολείου τους- στους μαθητές –ή σε κάποιους απ' αυτούς- τον τρόπο χρήσης κάθε Βιβλιοθήκης ή της ΣΒ, όπως βέβαια δεν έχουμε στοιχεία ούτε για το πόσοι μαθητές έχουν παρακολουθήσει μαθήματα χρήσης της ΣΒ από τον υπεύθυνο αυτής, ή έχουν, έστω, ξαναγηθεί στον χώρο της στο πλαίσιο μιας προγραμματισμένης ομαδικής επίσκεψής τους σ' αυτόν.¹⁸

Πέρα όμως από την έλλειψη των προαναφερόμενων στοιχείων, ο πιο σοβαρός προβληματισμός μας όσον αφορά τις ΣΒ, είναι ο εξής: συμπορεύεται και συνεργεί ο τρόπος λειτουργίας τους και δευτερευόντως οι υλικοτεχνικές υποδομές τους, ο εσωτερικός χώρος τους και το υλικό τους, με τις διδακτικές αρχές, μεθόδους και τεχνικές¹⁹ που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων στις οποίες λειτουργούν,²⁰ πολλές από τις οποίες, σημειωτέον, προβλέπονται και από τα ίδια τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα όλων των σχολικών μαθημάτων; Αλλά για να επιτευχθεί αυτή η συνοδοιπορία, πρέπει να γνωρίζει τις νέες διδακτικές μεθόδους, επαρκώς, και ο υπεύθυνος της ΣΒ. Δεν είμαστε όμως σίγουροι ότι τις γνωρίζουν όλοι όσοι υπηρετούν σήμερα σε ΣΒ, όπως δεν είμαστε σίγουροι και για το αν τις γνωρίζουν όλοι όσοι διδάσκουν στα ελληνικά σχολεία... Οπότε, είναι απαραίτητο, μαζί με τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν σε τάξη, να επιμορφωθούν σ' αυτές τις μεθόδους και οι υπεύθυνοι των ΣΒ. (Ενώ βέβαια πρέπει να ενημερώνονται γι' αυτές τις μεθόδους, και οι φοιτητές των τμημάτων Βιβλιοθηκονομίας.²¹) Άλλωστε, μόνο αν έχουν κοινές γνώσεις Διδακτικής, θα μπορέσουν να συνεργαστούν αρμονικά, αποδοτικά και με τρόπο που να συμπληρώνουν οι μεν τους δε. Και αυτό ακριβώς το είδος της συνεργασίας είναι πάντα το ζητούμενο, καθόσον

μόνο μέσω αυτού μπορεί να αποδώσει τα μέγιστα η λειτουργία των ΣΒ.

Κλείνοντας συνεπώς το άρθρο μας, μπορεί να μην έχουμε την ικανοποίηση ότι συμβάλαμε στην έρευνα μιας πτυχής της πραγματικότητας των ΣΒ της χώρας μας καθεαυτών, ή στο να φωτιστεί μια πτυχή των ΣΒ που λειτουργούν σήμερα, αλλά έχουμε τουλάχιστον την ευχαρίστηση ότι φωτίσαμε μια πτυχή της πραγματικότητας που συνθέτει το (γνωστικό και επιστημονικό) πεδίο της μελέτης και της έρευνας των ΣΒ. Και αυτή η ευχαρίστηση, είναι τόσο πιο γλυκιά, όσο περισσότερο πιστεύουμε πως, αναδεικνύοντας ένα τόσο παρθένο πεδίο έρευνας για τους μελετητές και ερευνητές των ΣΒ και του παιδαγωγικού και εκπαιδευτικού τους ρόλου, τροφοδοτούμε με ακόμα μεγαλύτερη όρεξη για μελετητική και ερευνητική εργασία, τους νέους (αλλά και τους ακόμα ακμαίους, λιγότερο νέους ηλικιακά) ερευνητές και μελετητές του χώρου των Βιβλιοθηκών και των επιμέρους θεσμικών συνιστώσων του εκπαιδευτικού μας συστήματος, μία από τις οποίες βέβαια αποτελούν και οι ΣΒ. Και είμαστε σχεδόν βέβαιοι ότι η συνειδητοποίηση του πόσο παρθένο για έρευνα είναι ο χώρος των ΣΒ, μπορεί πράγματι να τονώσει τη διάθεση των, νέων ιδίως, επιστημόνων για ερευνητική εργασία, γιατί όταν κινείται κανείς σε ένα τόσο ελεύθερο και κενό από «προϊστορία» και «παρελθόν», επιστημονικό πεδίο, δε μπορεί παρά να περιμένει μια σχεδόν βέβαιη αναγνώριση της χρησιμότητας της δουλειάς του και τη συμβολής της στην παραγωγή νέας γνώσης.

Βιβλιογραφία

1. Abercrombie, Nicholas, Hill, Stephen, Turner, Bryan S., Dictionary of Sociology, Penguin Books, England, 1994
2. Αγγελή, Ιωάννου, Οι μαθητικές βιβλιοθήκες στο δημοτικό σχολείο: δανειστικές – βιβλιοθήκες τάξεων, Δίπτυχο, Αθήναι, 1976
3. Ανδρέου, Αποστόλης (συνεργασία: Παναγιώτης Μαντζούφας), Θέματα Οργάνωσης και Διοίκησης της Εκπαίδευσης και της Σχολικής Μονάδας, Νέα Σύνορα-εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 1999

προτιμούν περισσότερο οι μαθητές, και όχι με βιβλία που σχεδόν ποτέ δε τους ενδιαφέρουν, ή δε μπορούν να κατανοήσουν λόγω του δυσνόητου περιεχομένου τους, όπως συμβαίνει, εν πολλοίς, μέχρι σήμερα!...

Κάποιες απόψεις για τις αναγνωστικές προτιμήσεις των μαθητών δημοτικού και γυμνασίου, διαβάζουμε στο Ιωάννου Αγγελή, ό.π., σσ.40-42, 72 και στο Β. Χ. Χαραλαμπίδου, Η σχολική βιβλιοθήκη, Έκδοση Χριστιανική Ενώσεως Εκπαιδευτικών Λειτουργών, Αθήνα, 1963, σσ.159-162 (στη σελ. 161 μάλιστα του οποίου, αναφέρονται και τα συμπεράσματα κάποιων σχετικών ερευνών). Στο προαναφερμένο εξάλλου βιβλίο του Αγγελή, παρατίθενται και τα στοιχεία που κόμισε μια έρευνα των αναγνωστικών προτιμήσεων των μαθητών του δημοτικού, η οποία διεξήχθη το 1953 (βλ. τις σελίδες του 119-143).

Επιπλέον, έχουν δημοσιευθεί τρεις έρευνες που αφορούν εκτός των άλλων και τις αναγνωστικές επιλογές των παιδιών, αλλά δε βασίζονται στα βιβλία που διαβάζουν στις ΣΒ ή δανείζονται απ' αυτές - οπότε δεν αφορούν τη λειτουργία των ΣΒ καθεαυτή. Πρόκειται για μία της Καζάζη και δύο του ΕΚΕΒΙ. Βλ. για τις αναγνωστικές προτιμήσεις των παιδιών ηλικίας 9-15 ετών, Μ. Καζάζη, Ψυχολογία του Αναγνώστη – Ψυχολογία της Ανάγνωσης, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2003, σσ. 563-573, για τις προτιμήσεις των παιδιών ηλικίας Ε' δημοτικού έως και Γ' λυκείου, Χρήστος Κάταικας-Μαίρη Λεοντοίνη (επιστ. υπεύθυνοι), Η αναγνωστική συμπεριφορά του μαθητικού πληθυσμού στο νόμο Έβρου, ΕΚΕΒΙ, Νοέμβριος 1996, σσ.44-55, 67-81 και για τις προτιμήσεις των εφήβων ηλικίας 15-17 ετών τη Β' πανελλήνια έρευνα αναγνωστικής συμπεριφοράς και πολιτιστικών πρακτικών του ΕΚΕΒΙ, του 2004, στη διεύθυνση <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&crecsc=2910&cnode=424> [31-1-11] Χρειάζεται όμως να γίνουν και νέες έρευνες των αναγνωστικών προτιμήσεων των μαθητών, γιατί αυτές θεωρούνται πια σχετικά «παλιές», καθόσον οι σχετικές προτιμήσεις των παιδιών, των εφήβων και των νέων, έχουν μάλλον μεταβληθεί τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, μπορεί κανείς να βρει κάποια στοιχεία για τις αναγνωστικές προτιμήσεις των παιδιών ηλικία δημοτικού, σε ορισμένα από τα βιβλία που αφορούν τη φιλαναγνωσία των παιδιών του δημοτικού. Αλλά παραμένει το έλλειμμα στη διεξαγωγή μεγάλων ερευνών για τις αναγνωστικές προτιμήσεις όλων εν γένει των μαθητών των ελληνικών σχολείων.

¹⁷ Η μόνη σχετική έρευνα που αφορούσε τη δανειστική λειτουργία των ΣΒ και δημοσιοποιήθηκε, είναι μία που έγινε το 2000 και τα αριθμητικά και στατιστικά στοιχεία της ανακοίνωσε σε Ημερίδα που πραγματοποιήθηκε 13/1/01, ο αναπληρωτής καθηγητής του ΕΚΠΑ, Π. Ε. Πετράκης – βλ. Π. Ε. Πετράκης, "Σχολικές Βιβλιοθήκες: τρέχουσα πραγματικότητα και προοπτικές", στο Το παρόν και το μέλλον των σχολικών βιβλιοθηκών, Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιοπωλών και Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων, Αθήνα, 2001, σσ.48-49.

¹⁸ Θα μπορούσε π.χ. να διερευνηθεί αν και κατά πόσο η χρήση της ΣΒ από κάποιους μαθητές που δεν χαρακτηρίζονται ως άριστοι ή πολύ καλοί, συντελεί στη βελτίωση της σχολικής ή βαθ-

4. Αρβανίτη, Ιωάννα, "Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη και η δημιουργική αξιοποίησή της στο δημοτικό σχολείο", στο Περίβιβλος 2005: Πρακτικά βιβλιολογικής διημερίδας – Φλώρινα, 24 και 25 Μαΐου 2005, εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη, 2006, σσ.93-122
5. Γερμανός, Δημήτρης, "Η σχολική βιβλιοθήκη: οργάνωση του χώρου και εκπαιδευτική διαδικασία", στο Περίβιβλος 2005: Πρακτικά βιβλιολογικής διημερίδας – Φλώρινα, 24 και 25 Μαΐου 2005, εκδοτικός οίκος Αντ. Σταμούλη, 2006, σσ.67-92
6. Γιαννούλης, Νικόλαος Ι., Διδακτική Μεθοδολογία: Ψυχολογική θεμελίωση της διδασκαλίας και διαμόρφωση της διδακτικής θεωρίας στο πλαίσιο της σχολικής πράξης, αυτοέκδοση, Αθήνα, 1993
7. Duverger, Maurice, Μέθοδοι Κοινωνικών Επιστημών II (γ' έκδοση) (μτφρ. Ν. Παπαδόδημας), ΕΚΚΕ, Αθήνα, 1987
8. Ιωσηφίδης, Θεόδωρος, Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες, Κριτική, Αθήνα, 2003
9. Jary, David, Jary, Julia, Dictionary of Sociology, Harper Collins Publishers, Glasgow, 1995
10. Καζάζη, Μ., Ψυχολογία του Αναγνώστη – Ψυχολογία της Ανάγνωσης, εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2003
11. Κατερέλος, Ι. Δ., "Η άμεση παρατήρηση", στο Στάμος Παπαστάμου με τη συνεργασία των Σ. Αντωνίου κ.ά., Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία: επιστημολογικοί προβληματισμοί και μεθοδολογικές κατευθύνσεις, τόμος Α', ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2001, σσ.399-430 και "Η συνέντευξη και το ερωτηματολόγιο", στο ίδιο, σσ.431-471
12. Κάτσικας, Χρήστος – Λεοντσίνη, Μαίρη (επιστ. υπεύθυνοι), Η αναγνωστική συμπεριφορά του μαθητικού πληθυσμού στο νόμο Έβρου, ΕΚΕΒΙ, Νοέμβριος 1996
13. Καψάλης, Γεώργιος Δ., Έρευνα για τις σχολικές βιβλιοθήκες στα δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, Παν/μιο Ιωαννίνων (ανάτυπο), Ιωάννινα, 1989
14. Κοκκινάκη, Φλώρα, Κοινωνική Ψυχολογία: Εισαγωγή στη μελέτη της κοινωνικής συμπεριφοράς, τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα, 2006
15. Κοκκίνη, Σπύρου, Σχολικές και μαθητικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα, Αθήνα, 1974
16. Κουλουμπαρίτση, Αλεξάνδρα Χ., Η κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη, Γρηγόρη, Αθήνα, 2003
17. Κυριαζή, Νότα, Η κοινωνιολογική έρευνα: κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2001
18. Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. - Παπαχρίστου, Θ. Κ., Κοινωνικές έρευνες με στατιστικές μεθόδους – 2, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1995
19. Λαμπίρη-Δημάκη, Ιωάννα, Η μεθοδολογία της κοινωνιολογίας: Επιστημολογικά Προβλήματα, Παραδείγματα και Μέθοδοι Έρευνας, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1983
20. Λελάκη, Γιώργου Χ., Εκπαιδευτική έρευνα, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994
21. Λυδάκη, Άννα, Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2001
22. Marshall, Gordon, Concise Dictionary of Sociology, Oxford University Press, Oxford-NY, 1996
23. Mason, Jennifer, (επιστ. επιμ. Νότα Κυριαζή), Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας (μτφρ. Ελένη Δημητριάδου), ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2009
24. Ματσαγγούρας, Ηλίας Γ., Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας, τόμος Δεύτερος: Στρατηγικές Διδασκαλίας – από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη, αυτοέκδοση, Αθήνα, 1994
25. Ντελόπουλος, Κυριάκος, Για τις σχολικές βιβλιοθήκες: 4+3 κείμενα από βιβλιοθηκονομική άποψη, Gutenberg, Αθήνα, 2005
26. Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, τ.7, ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 1991
27. Παπανδρέου, Ανδρέα Π., Μεθοδολογία της διδασκαλίας (2η έκδοση), Γρηγόρη, Αθήνα, 2001
28. Πετράκης, Π. Ε., "Σχολικές Βιβλιοθήκες: τρέχουσα πραγματικότητα και προοπτικές", στο Το παρόν και το μέλλον των σχολικών βιβλιοθηκών, Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιο-

μολογικής επίδοσής τους. Και επειδή δεν επιτρέπεται εύκολα στους ερευνητές η πρόσβαση στους ελέγχους των μαθητών ώστε να διαπιστωθεί η βαθμολογία τους, θα μπορούσε αυτή η διερεύνηση να πραγματοποιηθεί μέσω μιας μικρής (δομημένης ή ημιδομημένης) συνέντευξης του ερευνητή με τους διδάσκοντες των μαθητών που είναι χρήστες της ΣΒ. (Γι' αυτές τις ειδικότερες μορφές της συνέντευξης, βλ. Βασιλης Φιλίας, ό.π., σσ.132-134, Θεόδωρος Ιωσηφίδης, ό.π., σ.40 και Γεώργιος Ε. Τσουρβάκας, Ποιοτική Έρευνα: οι εφαρμογές της στη μελέτη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα, 1997, σσ.117-129, όπου γίνεται αναφορά γενικά στη συνέντευξη και κυρίως στην ημιδομημένη.)

⁹ Για το τι είναι τα Αναλυτικά Προγράμματα, βλ. ενδεικτικά, Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτση, Η κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη, Γρηγόρη, Αθήνα, 2003, σσ.12-13, Γιώργου Χ. Λελάκη, Εκπαιδευτική έρευνα, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1994, σ.27 και για το τι περιέχουν/προσδιορίζουν, βλ. ενδεικτικά, στο ίδιο, σ.12, υποσημ.1, Αποστόλης Ανδρέου, (συνεργασία: Παναγιώτης Μαντζούφας), Θέματα Οργάνωσης και Διοίκησης της Εκπαίδευσης και της Σχολικής Μονάδας, Νέα Σύνορα-εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 1999, σ.46 και Ν 1566/85, άρθρο 1, παράγραφος 3α (ΦΕΚ 167, τ.Α'/30-9-85).

¹⁰ Τον ορισμό του Προγράμματος αυτού βλ. στο Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, τ.7, ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 1991, σσ.4049-4051.

¹¹ Για το περιεχόμενο αυτών των προγραμμάτων βλ. http://www.yperith.gr/el_ec_pagessm413.htm [31-1-11]

¹² Για όλ' αυτά τα εκπαιδευτικά προγράμματα και την εκπαιδευτική νομοθεσία που τα διέπει, βλ. <http://www.ksesyp-thessaly.gr/index.php/mathites/panelladikes/305-thesmikoplaisiosep> [31-1-11]

¹³ Βλ. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7 [31-1-11]

¹⁴ Βλ. σχετικά, http://www.pi-schools.gr/library/pi-lib/ekthesi/ekthesi_oe_sb_3_leitourg.htm [31-1-11]

¹⁵ Βλ. π.χ. μια οργανωμένη καταγγελία των βιβλιοθηκονόμων, στο <http://bibsxorisbibs.blogspot.com/>

¹⁶ Βλ. μια συνοπτική παρουσίαση του τι εννοούμε με τον όρο ποιοτική έρευνα, στο Anselm Strauss & Juliet Corbin, Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques, Sage Publications, U.S.A., 1990, σσ.17-18. Βλ. όμως για τις ποιοτικές έρευνες και το Jennifer Mason (επιστ. επιμ. Νότα Κυριαζή), Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας, ελληνικά γράμματα, Αθήνα, 2009, ενώ για τις τεχνικές τους βλ. David Jary, Julia Jary, ό.π., σ.537. Για δε τις τεχνικές των ποσοτικών ερευνών, βλ. στο ίδιο, σ.538. Τέλος, για μια σύντομη αλλά εύστοχη σύγκριση μεταξύ της μεθοδολογίας των ποιοτικών ερευνών και αυτής των ποσοτικών, βλ. Gordon Marshall, ό.π., σ.432.

- πωλών και Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων, Αθήνα, 2001
29. Ρέλλος, Νικόλαος, Για μια Επίκαιρη Διδασκαλία, Gutenberg, Αθήνα, 2000
 30. Robson, Colin, Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές (μτφρ. Βασιλική Νταλάκου – Κατερίνα Βασιλικού), Gutenberg, Αθήνα, 2007
 31. Σαΐτης, Χρίστος, Σαΐτη, Άννα, Σχολικές βιβλιοθήκες, Ατραπός, Αθήνα, 2002
 32. Σκλαβενίτης, Τριαντάφυλλος Ε., Η σχολική βιβλιοθήκη το 19ο αιώνα: Η Βιβλιοθήκη του Γυμνασίου Ναυπλίου (1833-1935), έκδοση της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ναυπλίου «Ο Παλαμήδης», Αθήνα, 1995
 33. Spradley, James P., Participant Observation, Harcourt Brace Jovanovich College Pub., U.S., 1980
 34. Strauss, Anselm & Corbin, Juliet, Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques, Sage Publications, U.S.A., 1990
 35. Σχολική Βιβλιοθήκη – τεύχος Α': Οδηγίες για τη δημιουργία και διαμόρφωση χώρων, ΥΠΕΠΘ-Γραφείο Σχολικών Βιβλιοθηκών, Φεβρουάριος 2003
 36. Τσαούση, Δ.Γ., Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας, Gutenberg, Αθήνα, 1989
 37. Τσουρβάκας, Γεώργιος Ε., Ποιοτική Έρευνα: οι εφαρμογές της στη μελέτη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα, 1997
 38. Φίλιας, Βασίλης (γενική εποπτεία), Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών, Gutenberg, Αθήνα, 2000
 39. Χαραλαμπόπουλου, Β. Χ., Η σχολική βιβλιοθήκη, Έκδοσις Χριστιανική Ενώσεως Εκπαιδευτικών Λειτουργών, Αθήνα, 1963
 40. Νόμος 1566/85 (ΦΕΚ 167, τ.Α'/30-9-85)
 41. http://www.libd.teithe.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=25%3A2006-&Itemid=34&layout=default&lang=el [31-1-11]
 42. [http://symv.aegean.gr/counseling-seminars/educational-material/counseling-410-hours/business-administration/doc_view/73---\[31-1-11\]](http://symv.aegean.gr/counseling-seminars/educational-material/counseling-410-hours/business-administration/doc_view/73---[31-1-11])
 43. <http://spreadsheets.google.com/pub?key=0AnW3cft-0UPDdDRUNKIKZ0JiODg2SDExdDIm-cUxQX0E&gid=2> [31-1-11]
 44. http://www.openedu.gr/share/magaz_files/new/7-%20Special%20Issue.pdf [31-1-11]
 45. <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=resource&resrc=2910&cnode=424> [31-1-11]
 46. http://www.ypepth.gr/el_ec_pagesm413.htm [31-1-11]
 47. <http://www.kesyp-thessaly.gr/index.php/mathites/panelladikes/305-thesmikoplaisiosep> [31-1-11]
 48. http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%B2%CE%B9%CE%B2%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7 [31-1-11]
 49. <http://bibschorisbibs.blogspot.com/> [31-1-11]
 50. http://www.pi-schools.gr/library/pilib/ekthesi/ekthesi_oe-sb_3_leitourg.htm [31-1-11]
 51. http://tuxlibrary.blogspot.com/2011/01/blog-post_30.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tuxlibrary+%28Greek+Libraries+in+a+New+World%29 [31-1-11]
 52. <http://greek-schools.blogspot.com/> [31-1-11]
 53. <http://vivliothiki.blogspot.com/> [31-1-11]

¹⁷ Μια τέτοια πρόταση για διεξαγωγή μαθημάτων μες στη ΣΒ, βλ. στο Ιωάννα Αρβανίτη, "Η σύγχρονη σχολική βιβλιοθήκη και η δημιουργική αξιοποίησή της στο δημοτικό σχολείο", στο Περίβηλος 2005..., ό.π., σσ.116-117.

¹⁸ Μπορεί πάντως ο αναγνώστης να εννημερωθεί τόσο για τους προβληματισμούς, τις σκέψεις και τις προτάσεις των υπευθύνων των ΣΒ και όσων ενδιαφέρονται γι' αυτές τις βιβλιοθήκες, οι οποίες δημοσιοποιήθηκαν με αφορμή τη Συνδιάσκεψη για τις Βιβλιοθήκες και την Εθνική Πολιτική που έγινε 27-28/1/11, όσο και για τις δραστηριότητες που έχουν «υποστηρίξει» ή αναλάβει κάποιες καλά οργανωμένες ΣΒ, διαβάζοντας το υλικό που έχει αναρτηθεί στις εξής ιστοσελίδες: http://tuxlibrary.blogspot.com/2011/01/blog-post_30.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+tuxlibrary+%28Greek+Libraries+in+a+New+World%29 [31-1-11], <http://greek-schools.blogspot.com/> [31-1-11], <http://vivliothiki.blogspot.com/> [31-1-11]

¹⁹ Για τη διαφορά μεταξύ διδακτικών αρχών, μεθόδων και τεχνικών, βλ. Ηλίας Γ. Μασαγγούρας, Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας, τόμος Δεύτερος: Στρατηγικές Διδασκαλίας – από την πληροφόρηση στην κριτική σκέψη, αυτοέκδοση, Αθήνα, 1994, σ.97. Ειδικότερα, για την έννοια της μεθόδου διδασκαλίας βλ. στο ίδιο, σσ.96-97, Νικόλαος Ρέλλος, Για μια Επίκαιρη Διδασκαλία, Gutenberg, Αθήνα, 2000, σ.205, για την έννοια των μεθόδων διδασκαλίας σε σχέση με την έννοια των τεχνικών της διδασκαλίας βλ. Ανδρέα Π. Παπανδρέου, Μεθοδολογία της διδασκαλίας (2η έκδοση), Γρηγόρη, Αθήνα, 2001, σσ.2-3, 235, 238-251 και για τη σύγκριση των μεθόδων διδασκαλίας με τις αρχές διδασκαλίας βλ. Νικόλαος Ι. Γιαννούλης, Διδακτική Μεθοδολογία: Ψυχολογική θεμελίωση της διδασκαλίας και διαμόρφωση της διδακτικής θεωρίας στο πλαίσιο της σχολικής πράξης, αυτοέκδοση, Αθήνα, 1993, σσ.63-67 και 92.

²⁰ Και το ότι αναφερθήκαμε στις διδακτικές μεθόδους των εκπαιδευτικών, δεν σημαίνει ότι θεωρούμε πως σε κάθε σχολείο όλοι οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν ίδιες ή παρόμοιες διδακτικές μεθόδους και αρχές. Αντιθέτως μάλιστα, γνωρίζουμε πολύ καλά πως συμβαίνει μάλλον το αντίθετο...

²¹ Ήδη το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας του ΤΕΙ Αθήνας, έχει εντάξει στο μάθημά του που αφορά τις ΣΒ, και τη διδασκαλία των βασικών συνιστωσών των νέων μεθόδων διδασκαλίας που (πρέπει να) εφαρμόζονται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.